

tab. 5 DOPEŁNIACZ Kogo? Czego?

l. poj.

	rodzaj męski 		rodzaj żeński 	rodzaj nijaki
	 żywotne	 nieżywotne		
przymiotnik	- ego	- ego	- ej	- ego
	= BIERNIK			
rzeczownik	- a	- a - u	- y k, g ś, ć, ź, dź, ń + l, j - i	- a
przykład	Nie mam starsz ego brata. Nie mam młod ego taty.	Nie lubię ciem nego chleba. Nie jem słod kiego dżemu.	Nie lubię zim nej zupy. Nie kupuję tłust ej szynki. Nie mam now ej powieści. Nie jem smaż onej cebuli.	Nie chcę gorąc ego mleka.
	JAKIEGO?		JAKIEJ?	JAKIEGO?

Sprawdź, czy umiesz. Zrób ćwiczenia na:

e-polish

kerok po kerok

DOPEŁNIACZ LICZBY POJEDYNCZEJ

II przypadek *Kogo? Czego?*

Rodzaj męski

W dopełniaczu liczby pojedynczej istotne jest rozróżnienie rzeczowników rodzaju męskiego na dwie kategorie: **rzeczowniki żywotne**, to znaczy ludzi i zwierzęta oraz **nieżywotne**, czyli przedmioty, rośliny, zjawiska, nazwy czynności i pojęcia abstrakcyjne.

rzeczownik: **-a**
przymiotnik: **-ego**

nieżywotny:

rzeczownik: **-a**
-u
przymiotnik: **-ego**

dystrybucja końcówek

Zasady użycia końcówek **-a** i **-u** dla rzeczowników nieżywotnych są dość skomplikowane, warto zapamiętać kilka reguł ich dystrybucji:

- u**
  - transport (*nie mam samochodu, roweru*)
  - pojęcia abstrakcyjne (*nie ma problemu, hałasu, chaosu*)
  - rzeczowniki zbiorowe (*nie ma lasu, tłumu, makaronu, ryżu, cukru*)
  - substancje płynne i półpłynne (*bez soku, majonezu, ketchupu, kleju*)
  - nazwy dni tygodnia
- a**
  - nazwy miesięcy
  - nazwy sportów i gier
  - tańce
  - naczynia i sztucce
  - narzędzia
  - owoce i warzywa
  - nazwy walut
  - marki samochodów

końcówki fakultatywne

Niektóre rzeczowniki nieżywotne posiadają dwie końcówki i obie formy są poprawne:

krawata / krawatu
przystanka / przystanku

alternacje

ą:ę mąż - męża, dąb - dębu
e:ø ojciec - ojca, Niemiec - Niemca
o:ó stół - stołu, lód - lodu

dopełniacz a biernik

Rzeczowniki żywotne w liczbie pojedynczej mają dopełniacz równy biernikowi.

Rodzaj żeński

rzeczownik: **-y**
-i po spółgłoskach **-k, -g**, po spółgłoskach miękkich **-ś, -ć, -ź, -dź, -ń** oraz **-l, -j**

przymiotnik: **-ej**

Rodzaj nijaki

rzeczownik: **-a**
przymiotnik: **-ego**

Zaimki wskazujące i pytające

r. męski		r. żeński	r. nijaki
żywotny	nieżywotny		
tego	tego	tej	tego
tamtego	tamtego	tamtęj	tamtęgo
jakiego	jakiego	jakiej	jakiego

Zasady użycia

- a) negacja dopełnienia bliższego (*nie lubię sera, nie kocham Adama, nie mam dziewczyny*)
- b) posiadanie (*samochód Tomka, dom Agnieszki, pies dziecka*)
- c) określenia czasu (*to było pierwszego września, urodził się drugiego maja*)
- d) ilości (*dużo ludzi, mało czasu, trochę wody*)
- e) miary (*kilogram ziemniaków, litr mleka*)
- f) opakowania (*paczka ciastek, butelka wody*)
- g) czasowniki: *sluchać, szukać, używać, potrzebować, bać się, życzyć, pilnować, zapominać, brakować*
- h) przymki: *do, od, z, u, koło, obok, naprzeciwko, na wprost, bez, dla, dookoła (dokoła), oprócz, około, podczas, sprzed, wśród, zza*
- i) wyrażenia przymkowe: *z powodu, w razie, w ciągu, w czasie*
- j) przysłówki: *blisko, niedaleko*

przykładowe ilości, miary, opakowania i naczynia

ILOŚCI	MIARY	OPAKOWANIA I NACZYNIA
<i>dużo studentów</i>	<i>ćwierć</i>	<i>paczka kawy</i>
<i>mało nauczycieli</i>	<i>gram</i>	<i>butelka wina</i>
<i>kilka osób</i>	<i>dekagram</i>	<i>puszka sardynek</i>
<i>kilkanaście książek</i>	<i>kilogram</i>	<i>karton mleka</i>
<i>trochę mleka</i>	<i>litr</i>	<i>słoik dżemu</i>
<i>niewiele pieniędzy</i>	<i>milimetr</i>	<i>kubek wody</i>
<i>kawałek czekolady</i>	<i>centymetr</i>	<i>szklanka soku</i>
<i>20 plasterków szynki</i>	<i>metr</i>	<i>filizanka herbaty</i>
	<i>kilometr</i>	<i>kieliszek wina</i>

Genetivus partitivus

W sytuacjach kiedy ilość jest domyślna, a mamy na myśli część a nie całość, również używamy dopełniacza.

Kupiłem (kawałek) sera, (bochenek) chleba, (trochę) cebuli.

tab. 6 DOPEŁNIACZ Kogo? Czego?

l. mn.

	rodzaj męski 	rodzaj żeński 	rodzaj nijaki
przymiotnik	-ych k, g -ich		
rzeczownik	-ów sz, cz, dz, dź ż, rz + c -y <hr/> ś, ć, ź, dź Ń + l, j -i	-∅	-∅
przykład	Boję się dużych psów . Nie mam drobnych pieniędzy . Nie znam polskich nauczycieli .	Proszę kilo ładnych cytryn . Znam dużo miłych studentek .	Proszę pięć dużych ciastek .
JAKICH?			

owoc - owoców

Dla rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych w mianowniku l. poj. na spółgłoskę:
DOPEŁNIACZ l. poj. = DOPEŁNIACZ l. mn.

krok po kroku

DOPEŁNIACZ LICZBY MNOGIEJ

II przypadek *Kogo? Czego?*

Rodzaj męski

rzeczownik: **-ów** dla rzeczowników zakończonych na spółgłoski twarde
-y dla rzeczowników zakończonych na spółgłoski funkcjonalnie miękkie: *-sz, -cz, -dz, -dź, -ż, -rz* oraz *-c*
-i dla rzeczowników zakończonych na spółgłoski miękkie: *-ś, -ć, -ź, -dź, -ń* oraz na *-l, -j*

przymiotnik: **-ych**
-ich po spółgłoskach miękkich oraz *-k, -g* (*tanich, wysokich, drogich*)

dystrybucja końcówek

Obecnie końcówka *-ów* jest dominująca i często występuje również po spółgłoskach funkcjonalnie miękkich oraz coraz częściej po *-c, -l, -j*:

meczów   widelców
koców   esejów
palców   krajów
sztućców   konsulów

końcówki fakultatywne

Niektóre rzeczowniki nieżywotne posiadają dwie poprawne formy.

pokoji / pokojów   koszy / koszów
materacy / materaców   funduszy / funduszów
plaszczy / płaszczów   lokali / lokalów

końcówka zerowa

Niektóre rzeczowniki oznaczające mieszkańców miast i regionów zakończone w mianowniku na *-anin*, w dopełniaczu liczby mnogiej ulegają redukcji i mają końcówkę zerową.

mieszczanin - mieszczan   warszawianin - warszawian
krakowianin - krakowian   Pomorzanie - Pomorzanie

Rzeczownik *mężczyzna* ma w dopełniaczu i bierniku liczby mnogiej końcówkę zerową:
mężczyzna - mężczyzn

alternacje

ą,ę *miesiąc - miesięcy, pieniądź - pieniędzy*

dopełniacz a biernik

Dla rodzaju męskoosobowego dopełniacz i biernik liczby mnogiej mają identyczne formy.

Rodzaj żeński i rodzaj nijaki

rzeczownik: **-o**
przymiotnik: **-ych**
-ich po spółgłoskach miękkich oraz *-k, -g* (*tanich, wysokich, drogich*)

ruchome -e

Jeśli na końcu wyrazu jest grupa spółgłosek, to wstawiamy tam tak zwane ruchome *-e*, żeby uniknąć trudnych do wymówienia zbitków spółgłoskowych:

książka → książek
jajka → jajek

alternacje

o:ó *droga - dróg, krowa - krów*

rzeczowniki żeńskie zakończone na -nia, -alnia, -arnia

Grupa tych rzeczowników przyjmuje w dopełniaczu liczby mnogiej końcówkę *-i*, choć u niektórych można też spotkać formę z regularną końcówką *-o*:

kuchnia - kuchni / kuchen   pralnia - pralni
spizarnia - spizarni / spizarni
cukiernia - cukierni / cukierni

rzeczowniki żeńskie zakończone na spółgłoskę oraz obcego pochodzenia

Dopełniacz liczby mnogiej tych rzeczowników jest równy dopełniaczowi liczby pojedynczej. Rzeczowniki obcego pochodzenia zakończone na *-ja* oraz *-ia* mają końcówkę *-i* lub *-ii*.

złość - tej złości - tych złości   epopeja - tej epopei - tych epopei
kość - tej kości - tych kości   aleja - tej alei - tych alei
postać - tej postaci - tych postaci   misja - tej misji - tych misji
radość - tej radości - tych radości   komedia - tej komedii - tych komedii
noc - tej nocy - tych nocy   teoria - tej teorii - tych teorii
mysz - tej myszy - tych myszy   akademia - tej akademii - tych akademii

rzeczowniki nijakie zakończone na -um

W rodzaju nijakim rzeczowniki zakończone na *-um* w dopełniaczu liczby mnogiej mają końcówkę *-ów*.

muzeum → muzeów
centrum → centrów
hospicjum → hospicjów

Zaimki wskazujące i pytające

tych, tamtych, jakich?, których?

Dopełniacz po liczebnikach

W języku polskim tylko liczebniki *dwa, trzy, cztery* lub kończące się na *dwa, trzy, cztery* (22, 33, 194...) łączą się z mianownikiem liczby mnogiej. Natomiast po liczebnikach 5, 6, 7 i kolejnych używamy dopełniacza liczby mnogiej.

1	+ mianownik l. poj.	tydzień, miesiąc, rok, złoty, grosz
2, 3, 4	+ mianownik l. mn.	tygodnie, miesiące, lata, złote, grosze
5, 6, 7	+ dopełniacz l. mn.	tygodni, miesięcy, lat, złotych, groszy

Uwaga! Liczebniki 12, 13, 14 kończą się na *-naście* i łączą się z dopełniaczem.